

दशमः पाठः

लटलकारः (भुतकाल), कृत् - प्रत्ययः

क) शब्दार्थः

रौटिकाखण्डम्	रौटि का कुकडा
वृहीत्सा	लकस
अनच्छत् (च/वाम्)	वाया
अपश्यत् (दृष्ट्)	देखा
उपविष्टवान्	बैठ गया
स्थितः	ठहरा हुआ
शृणु	गीदड़, सिघार
दृष्ट्वा	देखकर
अचिन्तयत्	सीचा
बुभुक्षितः	भुखा
सरस	सादवाला
वृष्टिप्राप्ति	लूना, गृहण करवा
अपश्यम्	देखी देखा है
श्रुतवान्	सुना
स्व-प्रशंसाया	अपनी प्रशंसा से
कृतवान्	किया
अपतत्	गिर पड़ी
वृष्टितवान्	चकड़ लिया, ले लिया

ख) एकपदेन उत्तरत -

प्र०-१: काकः सकल किम् प्राप्तवान् ?
उ०: रौटिकाखण्डम्।

प्र०-२: काकः कुत्र अगच्छत् ?

उ०: उपवनम्।

प्र०-३: शृणुल्लः कम् अपश्यत् ?

उ०: काकम्।

प्र०-४: कः बुभुक्षितः अभवत् ?

उ०: शृणुल्लः।

प्र०-५: कः वञ्चितः अभवत् ?

उ०: काकः।

ग) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

प्र०-१: काकः उपवने किम् अपश्यत् ?

उ०: काकः उपवने एकः दीर्घं वृक्षम् अपश्यत्।

प्र०-२: शृणुल्लः काकं दृष्ट्वा किम् अचिन्तयत् ?

उ०: शृणुल्लः काकं दृष्ट्वा सरसं रौटिकाखण्डं स्मरति। किं उपवने लकाल इदं भूतानं वृष्टिप्राप्ति।

प्र०-३: काकः कथं वृत्तं शानं च कृतवान् ?

उ०: काकः पक्षी प्रसार्य वृत्तं शानं च कृतवान्।

प्र०-४: शानस्य आरम्भे सव किम् अभवत् ?

उ०: शानस्य आरम्भे सव काकस्य मुखान् रौटिकाखण्डम् अपतत्।

प्र०-५: शृणुल्लः काकस्य प्रशंसां किनर्थात् अकरोत् ?

उ०: शृणुल्लः काकस्य प्रशंसां अकरोत् यतः सः काकः पक्ष्यायतनात् तस्य वैदिका खण्डम् वृष्टितवान् इच्छति स्म।

घ) मन्त्रालयः उचितपदाणि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत -

प्रसन्नः, सरसः, सत्वरः, बुभुक्षितः, गृह्यन्

(क) भूगोलः - अहं तु बुभुक्षितः अस्मि।

(ख) अयं काकः ससम् रीतिकारणं जायते।

(ग) तव गृह्यन् बहुकालात् न अपश्यम्।

(घ) काकः स्वप्रशंसया प्रसन्नः अभूवत्।

(ङ) धूर्तः भूगोलः सत्वरः तं बुद्धीमान्वात्।

ड) लङ्कारस्य उचितं धातुपूर्वः रिक्तस्थानानि पूरयत।

(अ) वाक् - जाना, लङ्कार

प्रकाशयन् दिवयन् बहुवचनम्

प्रथमः पुरुषः उभाच्छत् अभाच्छताम् अतोच्छत्

सद्व्यक्तः पुरुषः अतोच्छः अतोच्छत् अतोच्छत्

उत्तमः पुरुषः अतोच्छन् अतोच्छाव अतोच्छन्

(आ) चल् - चलना

प्रकाशयन् दिवयन् बहुवचनम्

प्रथमः पुरुषः अचलत् अचलताम् अचलत्

सद्व्यक्तः पुरुषः अचलः अचलताम् अचलत्

उत्तमः पुरुषः अचलन् अचलाव अचलन्

च) उचितं कर्तृपदं क्रियापदं वा चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत।

(क) बालकौ अपठताम्। युवाव अवच्छः

(ख) अहम् अभिषेक्तम्।

(ग) वयम् युवाव। बालकौ अपठताम्

(घ) अचलत् अहम्। अवच्छत् अहम्

(ङ) सः अपठताम्। अवच्छत् अहम्

(च) त्वम् अवच्छः। अवच्छत् अहम्

छ) लङ् (वर्तमान) मर - धातु प्रकाशयन् दिवयन् बहुवचनम्

प्रथम पुरुष मरति मरतः मरति

सद्व्यक्त पुरुष मरति मरतः मरति

उत्तम पुरुष मरति मरतः मरति

(अ) लङ् (वर्तमान) मर - धातु प्रकाशयन् दिवयन् बहुवचनम्

प्रथम पुरुष मरति मरतः मरति

सद्व्यक्त पुरुष मरति मरतः मरति

उत्तम पुरुष मरति मरतः मरति

उत्तम पुरुष मरति मरतः मरति

10/10/19

अ) एकः काकः - - - - - अभिषत् ।

अर्थ- एक कौआ था। वह एक दिन एक रीटी- का टुकड़ा पाया। रीटी के टुकड़े को छुट में लेकर वह बसल बाँधे की ओर गया। वह उस पेड़ की शाखा पर बैठ गया। उस बगीचे में एक सिंघार कौंस को देख रहा था। सिंघार उस पेड़ की ऊँची शाखा को देखकर गुँगा- पट कौआ स्वयं वाली रीटी का टुकड़ा खाता था। मैं तो भ्रमा रह जाऊँगा। किसी उपाय से मुझे इस रीटी के टुकड़े को कौंस से लेना होगा।

सिंघार कौंस से बोला, - " भिन्न, तुम बहुत अच्छा जाना गाते हो और बहुत अच्छा नाचते भी हो। तुम सिर्फ एक बार जाना गा दी।

कौआ अपनी प्रशंसा सुनकर बहुत खुश हुआ। वह अपने पंख फैलाकर जाना शुरू किया। जैसे जैसे जाना शुरू किया रीटी का टुकड़ा नीचे गया। सिंघार रीटी का टुकड़ा लेकर भाल गया। भर्खर कौआ दवा गया।

23/3/19
पद है

23/3/19

लृत्लकारः (भविष्यत् काले)

सकाटार्थः पाठः

क) प्रत्ययः

गतिष्यसि	जाओगी
दक्षिणात्	दक्षिण और
कसिष्यन्ति	कैसे
द्रक्ष्यन्ति	देखेंगे
पदार्थान्	सामान
कैष्यन्ति	कहीं
स्थास्यति	हरेगा
गातुल	गाया
नर्त्तन्ति	नाचती चाली
वाट्यानि	बोले
वाटिष्यन्ति	बनाएंगे
नर्हि	नहीं

ख)

गर्भ- लोना

शकवचनम्	दिवचनम्	बहुवचनम्
प्रश्नः पुरुषः	गतिष्यसि	गतिष्यन्ति
प्रश्नः पुरुषः	गतिष्यसि	गतिष्यन्ति
प्रश्नः पुरुषः	गतिष्यन्ति	गतिष्यन्ति

ग)

पद- धातु- लट् लकार

पुरुष	शकवचनम्	दिवचनम्	बहुवचनम्
प्रश्नः पुरुषः	गतिष्यसि	गतिष्यन्ति	गतिष्यन्ति
प्रश्नः पुरुषः	गतिष्यसि	गतिष्यन्ति	गतिष्यन्ति
प्रश्नः पुरुषः	गतिष्यन्ति	गतिष्यन्ति	गतिष्यन्ति

घ) एकपदेन उत्तरत -

प्र०-१- रहीमः कुत्र गतिष्यति ?

उ०- मैलकं ।

प्र०-२- सः कतिवदने मैलकं गतिष्यति ?

उ०- नववादने ।

प्र०-३- प्रधातं ते किम् आचरिष्यन्ति ?

उ०- लोदीस्नानम् ।

प्र०-४- रहीमस्य माता कुत्र रथास्यति ?

उ०- गृहे ।

प्र०-५- कस्य अङ्गुलः आगतिष्यति ?

उ०- रहीमस्य ।

इ) पूर्णवाक्येन उत्तरत-

प्र०-१- मैलकं कुत्र गतिष्यति ?

उ०- ग्रामस्य दक्षिणतः लोदीतीरे मैलकं गतिष्यति ।

प्र०-२- रहीमिण सह अन्ये के गतिष्यन्ति ?

उ०- रहीमिण सह लोदीकेशः, सुधीरः, दयानन्दः च गतिष्यन्ति ।

प्र०-३- रहीमः कुत्र गतिष्यति ?

उ०- लोदीस्नानं कृत्वा अपाणीषु पदार्थान् दृश्यन्ति ।

प्र०-४- रहीमस्य गृहे कौ आगतिष्यतः ?

उ०- रहीमस्य गृहे अङ्गुलः आगुलान् सह गमनान् आगतिष्यति ।

प्र०-५- ग्रामस्य जनाः मैलके किं करिष्यन्ति ?

उ०- ते परस्परम् अत्र अभिवादनं करिष्यन्ति ।

इ) कञ्पूषातः उचितं पदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

(क) मैलके गृह्यम् गतिष्यति ।

(ख) ग्रहीणीप जलम् कश्चिदिष्यति ।

(ग) भोजनं कृत्वा अपाणीषु पदार्थान् दृश्यन्ति ।

(घ) ते परस्परम् अभिवादनम् करिष्यन्ति ।

(ङ) आवाजं गृह्णात प्रातः नववादने गतिष्यावः ।

पदार्थान्, नववादने, जलम्, गृह्यम्, अभिवादनम्

च) उचितं पदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

(क) अथ शिष्टकाः न आगतिष्यन्ति ।

(ख) बालकाः शार्ङ्गं जलम् पास्यति ।

(ग) लम् कस्य गृहे रथास्यति ।

(घ) हरिहरः अथ आपणम् गतिष्यति ।

(ङ) वयं वर्धकानि शार्ङ्गं न चलिष्यामः ।

चलिष्यामः	गतिष्यति
गतिष्यति	आगतिष्यति
आगतिष्यति	पास्यति
पास्यति	रथास्यति

रहीमः

दासः - पाठः

संवादः

क) हिन्दी में अर्थ-

अहम् अह - - - - - स्थास्यामि।

मैं आज यहाँ रहकर अपूर्व के गाँव जाऊँगा।
अपूर्ण अपूर्व मेरा मित्र है। मित्र के साथ
बहुत बातें करूँगा। उसके गाँव के विद्यालय में
समासीह होगा। अतः वहाँ तीन दिनों तक
रहूँगा। इसलिसे अपूर्व भी मैं गाँव जासुगा। हम
सभी वहाँ पाँच दिनों तक रुकेंगे।

ख) शब्दार्थ-

आगतवान् अस्मि	आये हैं
जानासि	जानते हैं
विवृत्यः	चाचा
जानुम्	जानने के लिये
तत्रैव	वहीं
गतवान् आसम्	मैं गया था
पुरतः	समय
साधु	अच्छा, ठीक
आसम्	मैं था
मित्र	दो मित्र
श्रीश्वनम्	अच्छा
पुत्रम्	दुक्त दोनों
प्रसन्न	खुश

ग) एकपदैक उत्तरत -

प्र०-१. श्यामस्य ग्रामस्य नाम किम् अस्ति ?

उ०- कर्णपुरम्।

प्र०-२. श्यामः कस्य ग्रामं गच्छति ?

उ०- अपूर्वस्य।

प्र०-३. अपूर्वस्य गृहे श्यामः कति दिनाणि स्थास्यति ?

उ०- त्रीणि।

प्र०-४. कस्य गृहे उत्सवः अस्ति ?

उ०- रविशरण।

प्र०-५. 'नूनम् आकम् गच्छातः' इति कः कथयति ?

उ०- हरिहरः।

घ) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

प्र०-१. पुष्पपुरे कः निवसति ?

उ०- पुष्पपुरे श्यामस्य विवृत्यः निवसति।

प्र०-२. अपूर्वस्य ग्रामे किम् भविष्यति ?

उ०- अपूर्वस्य ग्रामे विद्यालयं समासीहः भविष्यति।

प्र०-३. अपूर्वः श्यामस्य गृहे कति दिनाणि स्थास्यति ?

उ०- अपूर्वः श्यामस्य गृहे पञ्चदिनाणि स्थास्यति।

16/10/18

प्रश्न-4 - क्या हम पुष्पापुर किमर्च मानवान् ?
उत्तर - प्रजापति पुष्पापुर किमर्च मानवान् ।

उत्तर - 'कत्वा' प्रत्यय संयुज्य रिक्तरश्मानाति पुरयत -

को शब्दार्थ -

- (क) अहं गृहकार्यं कृत्वा मैत्राणि ।
- (ख) सः निबन्धं लिखित्वा खादिष्यति ।
- (ग) पञ्चदिनाणि नगरे स्थित्वा सः आवाच्छत् ।
- (घ) राजा भूत्वा अग्निं सः विनष्टः अस्ति ।
- (ङ) लज्जं वात्वा किं करिष्यामि ।

च) लुप्तुन् प्रत्ययं संयुज्य रिक्तरश्मानाति पुरयत -

- (क) सः स्नातुम् नदीं गच्छति ।
- (ख) पिता कार्यं कर्तुम् कार्यालयं गच्छति ।
- (ग) त्वम् अन्नं खानुम् न समर्थाः ।
- (घ) छात्राः पठितुम् विद्यालयं गच्छन्ति ।
- (ङ) अहं लब्धं पातुम् इच्छामि ।

न्योदशः पाठः

शमायणस्य कथा

स्वाभिममम्	गुप्तान् आश्रयं क्री
हृत्वा	भारा
उपगृह्णन्ति (अपहृणन्ति + अति)	क्षेत्रे, पुत्री
हृत्वा	विवाहे
उपगृह्णन्ति (अपहृणन्ति + अति)	दशरथ की स्त्रियां रावणी का नाम
हृत्वा	दुष्ट भोजन
उपगृह्णन्ति (अपहृणन्ति + अति)	दुष्ट करके
हृत्वा	रथ दिया
उपगृह्णन्ति (अपहृणन्ति + अति)	आलस्य भरी, अगुति भरी

च) हिन्दी में अनुवाद -

अर्थ - प्राचीन समय में अयोध्या के राजा दशरथ थे। उनके चार पुत्र थे - राम, लक्ष्मण, भरत, शत्रुघ्न। राम-लक्ष्मण हमेशा साथ रहते थे। मुझे विश्वास है उन दोनों को यज्ञ की रक्षा के लिए अपनी आश्रय ले गए। वहाँ राम ने लक्ष्मण नामक राक्षसी को मारा। राजा लक्ष्मण विश्वास के साथ उनके पास आ गए। वहाँ उनके भी पुत्री सीता का विवाह हुआ।

उपमेय्या में कैकेयी की दुष्ट योजना है राम, लक्ष्मण और सीता को भगवान् भूत भेज देना। वन में राम शत्रुघ्न और लक्ष्मण के पञ्चवटी स्थान पर उनके साथ रहे। पञ्चवटी स्थान पर उनके चर्चों से ही रामायण राजा राजा दल से सीता का उपहरण किया। सीता का हरण करने,

यह लंका उठा गया। लंका के अशोकवटिका में ही श्रीगणेश की स्थापना की गयी।

राज रीति दृष्टि से बहुत व्याकुल हुए। वहाँ वे लक्ष्मण के साथ पद्मासरीवर के समीप सुग्रीव से मिलना की। सुग्रीव लंका में की सहायता से राज लंका शत्रु और रावण की हारा। रावण की आरकर सीता की लेकर राज और लक्ष्मण अयोध्या आ गए। वहाँ भारत प्रसन्न हुए। राज राजा हुए। उनके राज्य में प्रजा प्रजा सुखी थी। अयोध्या भी लीला राज राज राज की श्रीगणेश का वर्णन करते हैं।

प्रश्न) एकपदेन उत्तरत

प्र०-१- दशरथस्य कति पुत्राः आसन् ?
उ०- चत्वारः।

प्र०-२- रामः कात् राक्षसीं हतवान् ?
उ०- लाङका।

प्र०-३- रावणः छलनं कात् अहत् ?
उ०- सीता।

प्र०-४- रामः पद्मासरीवरस्य समीपे केन श्रीं कृतवान् ?
उ०- सुग्रीवेण।

प्र०-५- कौशं सहप्रतया रामः रावणं हतवान् ?
उ०- वीतराणात्।

प्र०-६- लंकाः राजराज्यं कीदृशं राज्यं कथयन्ति ?
उ०- श्रीगणेशम्।

उ०- पूर्णवाक्येन उत्तरत-

प्र०-१- विश्वामित्रः कुलिः राम - लक्ष्मणौ किसर्धम् स्वात्मनः अन्तयत् ?

उ०- विश्वामित्रः कुलिः तौ यज्ञस्य रक्षार्थं स्वात्मनः अन्तयत्।

प्र०-२- का राक्षसः सह परिणीता अभवत् ?
उ०- तत्र राजास्य लज्जा सीता राक्षसः सह परिणीता अभवत्।

प्र०-३- कैकेयी - पद्मनन्दिण के वलम् अवाच्छत् ?
उ०- कैकेयी - पद्मनन्दिण रक्षा, लक्ष्मणः सीता - च वलम् अवाच्छत्।

प्र०-४- रावणः लङ्कायां सीताम् कुत्र स्थापितवान् ?
उ०- लङ्कायाम् अशोकवने सह सीतां सः स्थापितवान्।

प्र०-५- वने रामः अलिकानि वर्षाणि कुत्र अतिष्ठत् ?
उ०- वने रामः चित्रकूट पठपवटीस्थले च अलिकानि वर्षाणि।

उ०- सावित्रं कुत -

- (क) विद्या + आनयः - विद्यालयः
(ख) लज्जा + अस्तु - लज्जास्तु
(ग) कदा + अपि - कदापि
(घ) स्वा + अपवत् - स्वापवत्
(ङ) ज्ञाति + इव - ज्ञातीव
(च) अस्त्रुणा + अपि - अस्त्रुणापि

च) मुनिः क्रियापदैः रिक्तरस्थानानि पुर्यात।

- (क) रावणः सीताम् अहरत् । (अहरत् अहरत् अहत्)
 (ख) बाल्मीकिः रामायणम् अलिखत् । (अलिखत् अलिखत्)
 (ग) जलाः रामं पूजयन्ति । (पूजयन्ति पूजयन्ति पूजयन्ति)
 (घ) नदी पत्रम् पठतः । (पठतः पठति पठन्ति)
 (ङ) आरामं अयुना चलायः । (चलायः चलति चलन्ति)

चतुर्थः पाठः

आन्तार्थिक - लीटलकारः

अनुशासनम्

क) शब्दार्थः

नित्यवर्ग	दैनिक आवश्यक कार्य
प्रातःश्राव	प्रातः काल का जलपान
यज्ञास्थानम्	अपनी स्थान के अनुसार
अभिषेकम्	दे देते
कौशिक	हल्का - गुल्का
मान्यानाम्	आदरणीय लोगों का
लम्बा	लंबाई
गौरवम्	प्रशिक्षण
वैश्वम्	वैश्वम्
रक्षामः	रक्षामः

ख) हिन्दी में अनुवाद -

बालकाः - - - - - अवन ।

बालक सुख विस्तर छुड़ दे । वे गाल-पिन की लम्बाई करे । दैनिक कार्य करे । स्नान करने के बाद प्रातः काल का जलपान ग्रहण करे । शौच देर पर वे भी प्रह्वकर वे विद्यालय जाएं । वहां अपनी कक्षा में अपनी स्थान के अनुसार वे बैठें । यदि शिक्षक कक्षा में न आए तभी मात्र अपनी पुस्तक पढ़ें कभी भी वे हल्का-गुल्का न करें ।

1

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

$$= 95$$

2021-2022

70 = 251

12/21/2012 10:53

30. 012440034:

[illegible]

30. Total amount: \$100.00

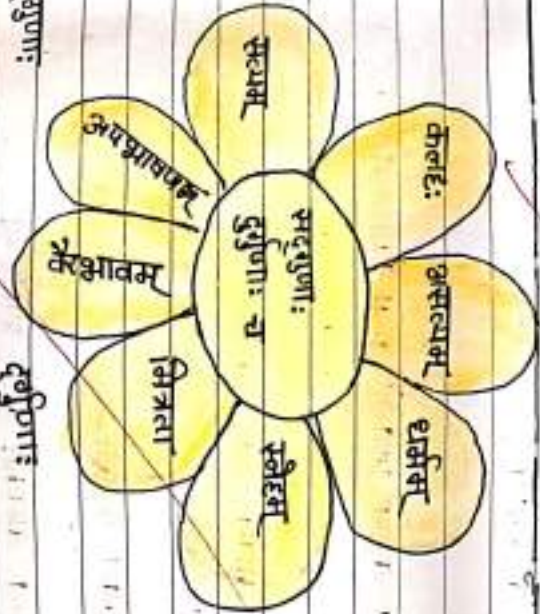
9000

प्र०-३: पर्याप्त कीदृशाः जागरिकाः भवन्तः ?
उ०: पर्याप्त देशस्य आदर्शरूपः जागरिकाः भवन्तः।

प्र०-४: देशस्य जनाः कथं निवसन्तु ?
उ०: देशस्य जनाः अग्निं स्वकर्तव्यं पालयन्तु। परस्परं वैरभावं त्यक्त्वा ते स्नेहं निवसन्तु।

प्र०-५: के देशस्य गौरवं वर्धयन्ति ?
उ०: आदर्शरूपाः जालकाः एव देशस्य गौरवं वर्धयन्ति।

उ०: सद्गुणान् दुर्गुणान् च पृथक् कृत्वा लिखत -



सद्गुणाः
दुर्मित्रम्
कलहः
असत्यम्
मित्रता
सत्यम्
अपमानम्

उ०: लीटलकारस्य उद्दिष्टं रत्नैः रिक्तस्थानानि पूरयत -

एषः - प्रथमः पुरुषः	एषः	एषः	एषः
पठे - अष्टमः पुरुषः	पठे	पठे	पठे
खाद - उत्तमः पुरुषः	खाद	खाद	खाद
स्था (सिद्धे) - प्रथमः पुरुषः	स्था	स्था	स्था
धृ - अष्टमः पुरुषः	धृ	धृ	धृ
पा - उत्तमः पुरुषः	पा	पा	पा

उ०: उचितं पदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत -

(क) सैनिकाः देशं रक्षन्तु - (रक्षन्, रक्षन्तु, रक्षन्तु)
(ख) युवां ज्ञाना-पितरौ नमस्ततः। (नमः, नमस्ततः, नमस्ततः)
(ग) वयम् उद्याने पुष्पाणि पश्यामः। (पश्यन्ति, पश्याम, पश्यामः)
(घ) रमा गृहे स्व-पुत्रान्। (पुत्रः, भवन्तु, भवन्ति)
(ङ) तं शीघ्रम् आपण-शरच्छतं। (शरच्छतः, शरच्छतः, शरच्छतः)

लिखत

लिखत

वाक्यराम

सर्वनाम शब्द

अस्माद् = मैं, हम (सभी लिट्टों में एक समान)

प्रश्न	उद्भूत	आवाज	वयम्
द्वितीया	आम्	आवाज्	अस्मान्
तृतीया	भ्याम्	आवाभ्याम्	अस्माभ्यम्
चतुर्थी	भ्यम्	आवाभ्याम्	अस्मभ्यम्
पञ्चमी	भ्यः	आवाभ्याम्	अस्मात्
षष्ठी	भ्यः	आवाभ्याम्	अस्माकम्
सप्तमी	भ्यः	आवाभ्याम्	अस्मासु

ह्यान टु: सर्वनाम शब्दों का समीप्यन नहीं होता।

युष्मद् = तू, तुम (सभी लिट्टों में एक समान)

प्रश्न	उद्भूत	आवाज	वयम्
द्वितीया	त्वाम्	युवाज्	युष्मान्
तृतीया	त्वा	युवाभ्याम्	युष्माभ्यम्
चतुर्थी	त्वम्	युवाभ्याम्	युष्मभ्यम्
पञ्चमी	त्वः	युवाभ्याम्	युष्मात्
षष्ठी	त्वः	युवाभ्याम्	युष्माकम्
सप्तमी	त्वः	युवाभ्याम्	युष्मासु

को शब्दार्थः

यस्या	सुन्दर
अता	साथी वाली है
ज्वलन्ति + इह	जलते हैं, यहाँ
शीघ्रापुर्णः	रुन्दरता से भर
कर्तुम्	करने के लिए
प्रसीदः	प्रसन्नता
अदीप्यन्	जलाना
ललाप्रभृति	नल से निकट
द्वि + अस्मिन्	इस देश में
भासे	शरीर में
कारिकनामकै	कारिक नाम वाले
अशावस्यानि धी	अशावस्या के लिए
सर्वत्र	जहाँ जहाँ
दीप्यते	जलाना जाता है, जलता है
वर्णिकाः	बढ़ने वाली
कीट-राशयः	कीड़ों के समूह
धृष्यते	देखा जाता है
क्रोडनकानि	छिल्ली
सिक्कान्जानि	जिराईयाँ
क्रीणन्ति	खरीदते हैं
प्रतिवर्धन्	प्रत्येक वर्ष

ख) शून्यता के अर्थ द्विती में -

॥२॥ श्रीराज, राजा - - - - - अभवन् अवन् ॥

अर्थ- श्रीराज जी जब राजा की मारकर, जब अयोध्या आये।
तब वहाँ के नागरिक, बहुत प्रसन्न हुए ॥

॥२॥ राजस्य स्वागत - - - - - दीपाव् अदीपयन् ॥

अर्थ- राजा का स्वागत करने के लिए दीपों में प्रसन्नतापूर्वक
और स्वच्छतापूर्वक दीप जलाते हैं ॥

॥३॥ तदाप्रभृति देशेऽस्मिन् - - - - - सर्वत्र दीप्यते ॥

अर्थ- तब से लेकर इस देश में कार्तिक मासक महीने में
अथावसा की तिथि दीपावली में सभी जगह दीप
जलाए जाते हैं ॥

॥४॥ धनद्वीं महालक्ष्मी - - - - - दृश्यतेऽस्मिन्

अर्थ- धन की देवी महालक्ष्मी की पूजा शाम। रात में होती
है। और सभी इस महाउत्सव की आनंद पूर्वक मनाते
हैं और एक दूसरे से मिलते हैं ॥

॥५॥ आपणेषु विशालेषु - - - - - निर्धनाः तथा ॥

अर्थ- बड़ी-बड़ी दुकानों पर सभी खले-खिलाने और सिंहाद्वारों
एवम् और निर्धन छोटी हैं ॥

ग) सकपटन उत्तर -

प्र०-१ दीपावली कस्मिन् नारी भवति ?
उ०- कार्तिकमासे।

प्र०-२ राजाः क्व हन्वा अयोध्यां समागतः ?
उ०- राजान् ।

प्र०-३ कस्य स्वागताय नागरिकाः गृहाणि निर्धनानि कृतवन्तः ?
उ०- राजस्य ।

प्र०-४ अयोध्यायाः नागरिकाः किन् अदीपयन् ?
उ०- दीपान् ।

घ) पूर्ववक्तेन उत्तर -

प्र०-१ दीपैः स्वाश्वत्थं कथं भवति ?
उ०- दीपेषु राजाणां, वर्जितः कीट-राशयः। नश्यन्ति स्वाश्वत्थेना
भवतीति ।

प्र०-२ जनाः दीपावली-समारोहे कां पूजयन्ति ?
उ०- जनाः दीपावली-समारोहे धनद्वीं महालक्ष्मीं, निराणां पूजयन्ति ।

प्र०-३ आपणेषु कैः निर्धनानि प्रीणन्ति ?
उ०- आपणेषु धनिकाः निर्धना निर्धनानि प्रीणन्ति ।

Page: 1

ड.) उचितैः पदैः रिक्तस्थानानि पूरयत -

(क) दीपावली भारतस्य महान् उत्सवः अस्ति।

(ख) अस्मिन् उत्सवे दीपमालाः ज्वलन्ति।

(ग) जनाः गृहाणि निमलानि कुर्वन्ति।

(घ) आपणेषु क्रीडनकानि शोभन्ते।

(ङ) अस्मिन् काले सर्वे जनाः प्रसन्नाः भवन्ति।